

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Langáška, soudkyně zpravodajky Sylvy Šiškeové a soudce Filipa Dienstbiera v právní věci žalobkyně: **Mgr. E. C.**, zastoupené JUDr. Pavlem Pechancem, Ph.D., advokátem, sídlem Masarykova 175, Luhačovice, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, týkající se žaloby proti rozhodnutí žalované ze dne 24. 7. 2018, č. j. 4700/6900/18/47091/010/ŠM-57/2018/ND9, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2020, č. j. 32 Ad 20/2018 - 31,

t a k t o :

- I. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 30. 4. 2020, č. j. 32 Ad 20/2018 - 31, **se ruší.**
- II. Rozhodnutí žalované ze dne 24. 7. 2018, č. j. 4700/6900/18/47091/010/ŠM-57/2018/ ND9, **se ruší a věc se vrací** žalované k dalšímu řízení.
- III. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení o žalobě a o kasační stížnosti částku 4 719 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám JUDr. Pavla Pechance, Ph.D., advokáta.
- IV. Žalovaná **nemá** právo na náhradu nákladu řízení.

Odůvodnění:

- I. Vymezení věci a řízení před krajským soudem

[1] V této věci jde o zodpovězení právní otázky, zda lze pro účely nároku na peněžitou pomoc v mateřství započíst dřívější dobu studia na vysoké škole do účasti na pojištění současně u dvou zaměstnavatelů, u nichž byla stěžovatelka před uplatněním nároku na dávku zaměstnána na částečný (konkrétně poloviční) úvazek.

[2] Stěžovatelka v období od 27. 8. 2015 do 14. 6. 2017 studovala obor psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Studium úspěšně ukončila. Od 1. 8. 2017 nastoupila na poloviční úvazek k zaměstnavateli Mateřská škola Zlín (dále jen „zaměstnavatel ze Zlína“) a od 1. 9. 2017 začala pracovat na poloviční úvazek u zaměstnavatele Střední odborná škola Uherský Brod (dále jen „zaměstnavatel z Uherského Brodu“). Dne 18. 3. 2018 stěžovatelka nastoupila na mateřskou dovolenou a z obou zaměstnání požádala o peněžitou pomoc v mateřství.

[3] První žádost se vztahovala k pojištění u zaměstnavatele z Uherského Brodu v období od 1. 9. 2017 do 18. 3. 2018, tedy v délce 199 dnů. Podmínku nároku na peněžitou pomoc v mateřství v podobě účasti na pojištění v délce 270 dní žalobkyně nesplnila, do doby účasti na pojištění jí však byla započtena doba studia na vysoké škole od 27. 8. 2015 do 14. 6. 2017. O nároku na výplatu dávky z pojištění u zaměstnavatele z Uherského Brodu bylo rozhodnuto ve zkráceném řízení.

[4] Druhá žádost vycházela z pojištění žalobkyně u zaměstnavatele ze Zlína. Žalobkyně u něj byla účastna pojištění od 1. 8. 2017 do 18. 3. 2018, tedy 230 dnů. Okresní správa sociálního zabezpečení Uherské Hradiště rozhodnutím ze dne 23. 5. 2018, č. j. 47011/022691/17/110/KK, sp. zn. NP/ND/262/18, žalobkyni nepřiznala nárok na peněžitou pomoc v mateřství z tohoto pojištění. Rozhodnutím označeným v záhlaví tohoto rozsudku žalovaná zamítla odvolání žalobkyně a rozhodnutí správního orgánu prvního stupně potvrdila. Žalovaná v odůvodnění uvedla, že žalobkyně nemá nárok na peněžitou pomoc v mateřství od 19. 3. 2018 z pojištění u zaměstnavatele ze Zlína, neboť nesplnila podmínku účasti na pojištění podle § 32 odst. 2 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Toto rozhodnutí žalované je předmětem nynějšího soudního přezkumu.

[5] Proti rozhodnutí žalované se žalobkyně bránila u Krajského soudu v Brně, který žalobu zamítl. Krajský soud uvedl, že žalobkyně nesplnila potřebnou dobu pojištění ani u jedné ze žádostí. U první žádosti, která se vázala k zaměstnavateli z Uherského Brodu, však došlo k zápočtu doby studia na vysoké škole. Na žalobkyni nedopadala druhá věta § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění, protože ani v jednom zaměstnání nedosáhla 270 dnů pojištění. Na její situaci však přesně dopadl § 32 odst. 5 věta třetí téhož zákona. Krajský soud z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 3. 2012, č. j. 4 Ads 65/2011 - 111, dovodil, že zápočet doby studia na vysoké škole do účasti na pojištění byl možný pouze u nároku od zaměstnavatele z Uherského Brodu, kde žalobkyně dosahovala vyšších příjmů a tedy byl vypočten i vyšší vyměřovací základ. Z § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění plyne, že překrývající se doby účasti na pojištění lze započítat pouze jednou. K zápočtu doby studia na vysoké škole k pojištění u zaměstnavatele ze Zlína tedy chyběl zákonný podklad. Krajský soud upozornil na to, že rozšiřující výklad předpisů sociálního zabezpečení by byl podle nálezu Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2000, sp. zn. II. ÚS 376/2000, rozporný se zájmy ostatních pojištěnců.

pokračování

[6] K námitce žalobkyně, že je v nerovném postavení vůči ostatním pojištěnkám, krajský soud uvedl, že volba formy pracovněprávního vztahu je rozhodnutím každého pojištěnce. Ztotožnil se se žalovanou, že z hlediska lidského může být postup žalované pocíťován jako určitá nespravedlnost, přesto nelze při výkladu zákonů přihlížet ke konkrétním situacím jednotlivých pojištěnců. Krajský soud nepřisvědčil tvrzení žalobkyně, že potřebnou dobu pojištění u zaměstnavatele ze Zlína nesplnila též z důvodu povinnosti nástupu na mateřskou dovolenou počátkem šestého týdne před plánovaným termínem porodu. Nejedná se o striktní zákonný zákaz výkonu práce, ale o možnost zaměstnankyně tuto dobu před porodem využít podle svého osobního rozhodnutí. Krajský soud dále žalobkyni vyrozuměl o možnosti požádat ministra práce a sociálních věcí o odstranění tvrdosti zákona podle § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

II. Kasační stížnost a vyjádření žalované

[7] Žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) podala proti rozsudku krajského soudu kasační stížnost z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“). Za klíčovou označila otázku, zda lze dřívější dobu studia na vysoké škole započítat ve smyslu § 32 odst. 4 a 5 zákona o nemocenském pojištění do účasti na pojištění u dvou zaměstnavatelů, u nichž byla stěžovatelka zaměstnána před uplatněním nároku na peněžitou pomoc v mateřství vždy na částečný (poloviční) úvazek. Ani u jednoho z těchto zaměstnání nesplnila bez započtení doby studia účast na pojištění podle § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění.

[8] V důsledku nesprávného postupu žalované, která nezapočetla dobu studia stěžovatelky na vysoké škole do účasti na pojištění i u zaměstnavatele ze Zlína, byl stěžovatelce odepřen nárok na peněžitou pomoc v mateřství z tohoto pojištění. Stěžovatelka si je vědoma toho, že u zaměstnavatele ze Zlína odpracovala pouze 230 dní a nikoliv potřebných 270 dnů pojištění. Zbývající dobu však s ohledem na zákonný zákaz zaměstnání šest týdnů před předpokládaným termínem porodu již odpracovat nemohla. Dříve stěžovatelka do zaměstnání nastoupit nemohla z důvodu studia na vysoké škole. Doba studia měla být v řízení o žádosti o peněžitou pomoc v mateřství u zaměstnavatele ze Zlína započtena bez ohledu na to, že k zápočtu došlo i v řízení o žádosti o peněžitou pomoc v mateřství u zaměstnavatele z Uherského Brodu.

[9] Podle stěžovatelky zákon o nemocenském pojištění nevylučuje, aby se doba studia započtena do účasti na pojištění v obou zaměstnáních, tím spíše pokud se jednalo o dva částečné (poloviční) úvazky. Případně by bylo možné zohlednit u každého zaměstnání část doby studia. Jiný výklad by byl podle stěžovatelky protiústavní.

[10] Stěžovatelka odmítá, že si vzniklou situaci přivodila sama volbou dvou částečných úvazků. Krajský soud stěžovatelce nesprávně kladl k tíži, že upřednostnila možnost pracovat v oboru, který vystudovala (psychologie), namísto práce na plný úvazek mimo vystudovaný obor. Navíc ani jeden ze stěžovatelčiných zaměstnavatelů neměl možnost zaměstnat ji na plný úvazek.

[11] Podle stěžovatelky jde o nežádoucí systémovou chybu, která odporuje ústavnímu pořádku. Odkaz krajského soudu na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 376/2000 není přílehlavý. Výklad krajského soudu představuje překážku výkonu práce na částečný úvazek. Přiznání peněžité pomoci v mateřství by nemohlo být ani v rozporu se zájmy ostatních pojištěnců. Systém nemocenského pojištění je podle stěžovatelky spíše přebytkový, o čemž svědčí i zavedení dávky otcovské poporodní péče.

[12] Možnost požádat o odstranění tvrdosti zákona nepovažuje stěžovatelka za vhodný nástroj řešení své situace, neboť se jedná o vrchnostenské oprávnění ministra, které navíc nelze iniciovat v průběhu soudního přezkumu. K přiznání peněžité pomoci v mateřství lze v jejím případě dospět již výkladem zákona. Případný rozpor zákona by bylo třeba řešit návrhem Ústavnímu soudu na zrušení ustanovení, které zakládá nedůvodnou nerovnost. Podle stěžovatelky měl krajský soud provést test proporcionality i test přímé diskriminace, případně věc předložit Ústavnímu soudu, což neučinil.

[13] Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti odkázala na své vyjádření k žalobě i na obsah správního spisu.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[14] Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost a dospěl k závěru, že je důvodná. Nutno předeslat, že k tomuto závěru dospěl bez ohledu na nepodloženou argumentaci stěžovatelky opírající se o domnělou diskriminaci zkrácených pracovních úvazků, její tvrzení, že jí zákonná úprava zabránila pracovat déle než šest týdnů před porodem, a dosáhnout tak potřebné doby pojištění, či související argumentaci, podle níž jí vzhledem k situaci na pracovním trhu v jejím oboru nelze přičítat k tíži nutnost volit dva souběžné poloviční úvazky namísto jednoho plného. Nic z toho totiž není pro posouzení stěžovatelčiných nároků relevantní. Zákon stanoví přesně podmínky nároku na dávky peněžité podpory v mateřství a zákonodárce zde má poměrně široký prostor pro úvahu, jakou sociální politiku bude sledovat a jak nastaví parametry a podmínky dávky, pokud zcela nevyprázdní obsah základních sociálních práv, zde konkrétně práva těhotné ženy a posléze pečující matky na pomoc a podporu (viz čl. 30 odst. 1 a 3 a čl. 32 odst. 2, 5 a 6 ve spojení s čl. 41 Listiny základních práv a svobod). Stále přitom platí, že jde o systém pojistný a že namísto je proto spíše výklad doslovný než rozšiřující, neboť rozšiřující výklad předpisů sociálního zabezpečení by se podle Ústavního soudu mohl dostat do rozporu se zájmy ostatních pojištěnců (viz zmiňovaný nález II. ÚS 376/2000 ze dne 12. 12. 2000, N 187/20 SbNU 297) na vyrovnaném financování celého systému, bez ohledu na to, zda je dle názoru stěžovatelky aktuálně v přebytku.

[15] Podle § 3 písm. a) zákona o nemocenském pojištění se v tomto zákoně rozumí „*pojištěncem fyzická osoba, která je účastna pojištění; za pojištěnce se považuje též fyzická osoba po zániku pojištění, pokud jí plyne ochranná lhůta (§ 15), uplatňuje nárok na dávku pojištění (dále jen "dávka") nebo dávku pobírá.*“

[16] Podle § 3 písm. j) zákona o nemocenském pojištění je „*pojištěnou činností zaměstnání vykonávané za podmínek zakládajících účast na pojištění, samostatná výdělečná činnost, pokud*

pokračování

se osoba samostatně výdělečně činná na základě výkonu této činnosti přihlásila k účasti na pojištění, a zaměstnání zahraničního zaměstnance, pokud se přihlásil k účasti na pojištění“.

[17] Podle § 5 písm. a) a b) jsou při splnění podmínek stanovených v tomto zákoně účastní pojištění zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné.

[18] Podle § 14 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění vzniká nárok na dávku, „jestliže podmínky pro vznik nároku na dávku byly splněny v době pojištění.“

[19] Podle § 14 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění „v případě souběhu pojištění se podmínky pro vznik nároku na dávku posuzují v každém pojištění samostatně. Je-li nárok na tutéž dávku, s výjimkou vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství, současně z více pojištění, náleží dávka ze všech pojištění jen jednou.“

[20] Podle § 32 odst. 1 písm. a) zákona o nemocenském pojištění má nárok na peněžitou pomoc v mateřství „pojištěnka, která porodila dítě; před porodem má v době nejdříve od počátku osmého týdne před očekávaným dnem porodu nárok na peněžitou pomoc v mateřství těhotná pojištěnka.“

[21] Podle § 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění „podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství je účast pojištěnce na pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství (§ 34 odst. 1). Je-li uplatňován nárok na peněžitou pomoc v mateřství z více pojištění, musí být tato podmínka účasti na pojištění splněna v každém z těchto pojištění.“

[22] Podle § 32 odst. 4 zákona o nemocenském pojištění „do doby účasti na pojištění pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství podle odstavců 2 a 3 se započítává též a) doba studia na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole nebo na konzervatoři považovaná za soustavnou přípravu na budoucí povolání pro účely důchodového pojištění, jestliže toto studium bylo úspěšně ukončeno, b) doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, pokud byl tento důchod odňat a po odnětí tohoto důchodu vznikla, popřípadě dále trvala pojištěná činnost; doby uvedené v písmenech a) a b) se započítávají v rozsahu, v jakém se nekryjí s pojištěnou činností.“

[23] Ustanovení § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění zní: „Je-li uplatňován nárok na peněžitou pomoc v mateřství z pojištění, v němž není splněna podmínka účasti na pojištění podle odstavce 2, započtou se pro splnění této podmínky doby účasti na pojištění z předchozích pojištění v období dvou let před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství; překrývající se doby účasti na pojištění lze započítat jen jednou.“

Je-li zároveň uplatněn nárok na peněžitou pomoc v mateřství z jednoho nebo více pojištění, ve kterých je splněna podmínka účasti na pojištění podle odstavce 2, a z pojištění, v němž není splněna tato podmínka, započtou se pro splnění této podmínky v pojištění, v němž tato podmínka splněna nebyla, jen ty dny v období dvou let před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství, v nichž trvala účast na pojištění v 270 dnech souběžně v takovém počtu pojištění, z nichž je nárok na peněžitou pomoc v mateřství uplatňován.

Není-li podmínka účasti na pojištění podle odstavce 2 splněna ve více pojištěních, započtou se pro splnění této podmínky doby účasti na pojištění v období dvou let před nástupem

na peněžitou pomoc v mateřství jen u toho pojištění, v němž je nejvyšší denní vyměřovací základ; přitom platí postup podle věty první a druhé.“

III. A. Způsob započtení doby úspěšného studia na vysoké škole do účasti na pojištění

[24] Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 29. 9. 2015, č. j. 4 Ads 187/2015 – 26, uvedl, že při výkladu zákona o nemocenském pojištění je nutné postupovat od obecných ustanovení obsažených v úvodu právního předpisu k ustanovením speciálním. Jednotlivá ustanovení zákona o nemocenském pojištění nelze aplikovat izolovaně a na základě takového výkladu pak dovozovat nárok na dávku či tento nárok odepřít. V posuzované věci je tak nejprve třeba vyjasnit, zda je žadatelka pojištěnkou (viz § 3, § 15 a § 32 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění). Dále je nutné postavit najisto, zda se pojištěnka účastnila pojištění alespoň po dobu 270 kalendářních dní v posledních dvou letech přede dnem nástupu na peněžitou pomoc v mateřství (§ 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění). První uvedená podmínka má charakter „kvalitativní“ a ukládá, aby se žadatel o dávku nacházel v době vzniku sociální události v zákonem požadovaném postavení. Druhá podmínka je „kvantitativní“ a předpokládá předchozí délku určitého postavení žadatele o dávku.

[25] V rozsudku č. j. 4 Ads 187/2015 – 26 uvedl Nejvyšší správní soud následující: *„Aby se ‚druhá podmínka‘ vyžadující doložení délky předchozí účasti na nemocenském pojištění nestala v mnohých případech pro žadatelku nesplnitelnou, zákonodárce upravil možnost započtení dalších dob podle ustanovení § 32 odst. 4 zákona o nemocenském pojištění.“* Lze doplnit, že smyslem započtení doby studia do tzv. čekací doby (270 dnů v posledních dvou letech před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství) je umožnit čerpání peněžitě pomoci v mateřství žadatelkám, které se nemocenského pojištění neúčastní z důvodu studia, jež tímto zákonodárce podporuje. Úspěšně dokončené studium jako příprava na budoucí povolání nemá jít žadatelkám v tomto ohledu k tíži.

[26] V citovaném rozsudku dále Nejvyšší správní soud uvedl, že *„na základě tohoto ‚benefitu‘ v podobě zohlednění dalších dob však nelze zpětně dospět k závěru, že se jedná o jakousi ‚náhradní dobu pojištění‘, jak dovozuje stěžovatelka. Zákon o nemocenském pojištění hovoří pouze o započtení dalších dob do doby účasti na nemocenském pojištění vyžadovaných ustanovením § 32 odst. 2 téhož zákona. Zákonodárce totiž žádným způsobem tyto doby zpětně nezohlednil při úpravě obecných podmínek nemocenského pojištění, tedy kdo je pojištěncem, po jakou dobu a na základě jaké skutečnosti. Závěr, že stěžovatelce je možné započíst dobu jejího studia na vysoké škole dle ustanovení § 32 odst. 4 písm. a) zákona o nemocenském pojištění, že tedy v jejím případě byla splněna výše uvedená druhá podmínka nároku na peněžitou pomoc v mateřství, nijak nevypovídá o tom, zda byla splněna první podmínka obsažená v ustanovení § 32 odst. 1 téhož zákona požadující, aby se jednalo o pojištěnku nemocenského pojištění“* (bod 17, zvýraznění doplnil Nejvyšší správní soud). V tehdy projednávaném případě se soud zabýval situací stěžovatelky, která nebyla účastna pojištění jako zaměstnankyně ani jako osoba výdělečně činná a svou účast dovozovala *pouze* z předchozí pozice studentky. Uvedl, že zákon o nemocenském pojištění studenty a žáky do okruhu pojištěných osob nezahrnuje; stěžovatelka tak nebyla pojištěnkou podle zákona o nemocenském pojištění. Z uvedeného plyne, že dobu studia samu o sobě nelze považovat za účast na nemocenském pojištění. Jinými slovy bez toho, aby žadatelka byla před podáním žádosti o peněžitou

pokračování

pomoc v mateřství alespoň v nějakém rozsahu účastna na nemocenském pojištění, nelze dobu studia využít pro účely nároku na peněžitou pomoc v mateřství.

[27] Závěry rozsudku č. j. 4 Ads 187/2015 – 26 použil Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 26. 1. 2021, č. j. 13 Ad 4/2019 – 49. V této věci studovala žalobkyně od počátku akademického roku 2015/2016 do 14. 6. 2017 na vysoké škole a své studium úspěšně ukončila. Od 24. 7. 2017 do 31. 7. 2018 byla dobrovolně účastna nemocenského pojištění jako osoba samostatně výdělečně činná; ode dne 2. 7. 2018 byla žalobkyně účastna nemocenského pojištění z pracovněprávního vztahu a toto pojištění trvalo ke dni nástupu na peněžitou pomoc v mateřství, tj. ke dni 10. 9. 2018.

[28] Městský soud převzal závěry odborné literatury, podle nichž „*se do čekací doby (tj. účast pojištěnce na nemocenském pojištění po dobu 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech ve smyslu § 32 odst. 2) kromě dob samotné účasti na nemocenském pojištění započítávají i další vyjmenované doby, tedy dle odstavce 4 písmena a) doba studia za předpokladu, že toto studium bylo úspěšně ukončeno.*“ Správní orgány se mají podle městského soudu primárně zabývat tím, zda žadatelka splnila podmínky nároku podle § 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění. Pokud zjistí, že žadatelka splnila čekací dobu pouze v rozsahu menším, než je 270 kalendářních dnů, jsou povinny aplikovat § 32 odst. 4 zákona o nemocenském pojištění a do čekací doby započítat dobu úspěšného studia. Ze systematiky právní úpravy plyne, že dobu studia je třeba do čekací doby započítat automaticky v případě, kdy samotná doba účasti na pojištění (tj. v tomto případě trvání pracovního poměru) podmínku 270 dnů nesplňuje. Teprve poté, kdy by ani po započtení této doby nebyla splněna podmínka 270 dnů účasti na pojištění, bylo by možné zabývat se možnou aplikací § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění. Městský soud v citované věci uzavřel, že v případě žalobkyně se posledně uvedené ustanovení vůbec neužije. Nejvyšší správní soud podotýká, že rozsudek městského soudu nebyl napaden kasační stížností.

[29] Z výše uvedeného plyne následující. Ustanovení § 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění požaduje pro vznik nároku na peněžitou pomoc v mateřství z pojištění (pojištěné činnosti) splnění čekací doby v délce 270 dnů. Podle § 32 odst. 4 téhož zákona se pro tento účel do doby účasti na pojištění ve smyslu § 32 odst. 2 započítá též doba úspěšně ukončeného studia (a také doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, což pro tuto věc není podstatné). Zákon nestanoví žádné další omezení takového zápočtu; logicky pouze stanoví, že tyto doby se započítávají jen v rozsahu, v jakém se nekryjí s pojištěnou činností.

[30] Zákon o nemocenském pojištění tedy postupnou aplikací § 32 odstavců 2 a 4 (resp. v případě osob samostatně výdělečně činných a zahraničních zaměstnanců postupnou aplikací odstavců 2, 3 a 4) poskytne úplnou odpověď na otázku, zda pojištěnka splnila i kvantitativní podmínku pro vznik nároku na dávku z pojištění, resp. ze všech pojištění, v nichž nárok na peněžitou pomoc v mateřství uplatňuje (tedy ze všech aktuálně pojištěných činností v době nástupu na peněžitou pomoc v mateřství). Pokud ano, není důvod aplikovat § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění. Prostor pro jeho užití přichází teprve tehdy, není-li splněna čekací doba v žádném nebo jen v některých z uplatňovaných pojištění; pak zákonodárce prikazuje zohlednit předchozí pojištění

(pojištěné činnosti) v posledních dvou letech. Jinak řečeno pokud pojištěnka splní čekací dobu podle § 32 odst. 2, 3 a 4 téhož zákona ve všech pojištěních, z nichž uplatňuje nárok na peněžitou pomoc v mateřství, není k postupu podle § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění důvod.

[31] Tento závěr je také v souladu s jazykovým výkladem § 32 zákona o nemocenském pojištění, přičemž jeho odstavec 5 hovoří o *účasti na pojištění*. Pojištění jsou podle § 5 písm. a) a b) zákona o nemocenském účastni zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné, resp. pojištěnou činností je ve smyslu § 3 písm. j) zákona o nemocenském pojištění činnost výdělečná. Student, který není výdělečně činný, není účasten nemocenského pojištění, a nemá tedy ani povinnost odvádět pojistné. Během studia nemá student nárok na dávky nemocenského pojištění. Také proto není namístě uvažovat o tom, že by se „zápočet“ doby studia mohl provádět podle § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění, neboť studium není pojištěnou činností. Pouze tehdy, kdy je toto studium úspěšně ukončeno, zákonodárce umožní provést jeho „zápočet“ podle § 32 odst. 4 zákona o nemocenském pojištění pro splnění kvantitativní podmínky účasti na tom pojištění, z něhož je uplatňován nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Ustanovení § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění pak teprve v případě nesplnění kvantitativní podmínky umožňuje zohlednit předchozí pojištění (pojištěné, tedy výdělečné činnosti), pojištěnou činností však není studium, proto ani na jeho „zápočet“ nelze užít pravidlo § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění o tom, že „překrývající se doby účasti na pojištění lze započítat jen jednou“.

[32] Tomuto výkladu odpovídá také systematika § 32 zákona o nemocenském pojištění a sled kroků postupné aplikace podle jednotlivých odstavců, jak byl popsán výše. Odkazuje-li § 32 odst. 5 na odstavec 2 tohoto ustanovení, pak logicky míří jen k oné kvantitativní podmínce, k číslu 270 dnů. Nedávalo by žádný smysl, pokud by se pro účely odstavce 5 neměla zohlednit doba účasti na pojištění stanovená podle předchozích odstavců 2, 3 a 4, když právě nesplnění doby účasti na pojištění podle těchto odstavců bylo důvodem, proč vůbec k aplikaci odstavce 5 přistoupit.

[33] Uvedené závěry odpovídají smyslu a účelu zákona o nemocenském pojištění. Lze přitom odkázat na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 12. 2014, č. j. 3 Ads 94/2014 – 22, podle něhož *„smyslem peněžité pomoci v mateřství je finančně zabezpečit ekonomicky aktivního pojištěnce pro případ krátkodobé ztráty výdělku z důvodů souvisejících s narozením dítěte obdobně, jako tomu je v případech jiných sociálně významných událostí (...). Stejně jako v případě jiných sociálních situací má tedy i peněžitá pomoc v mateřství sloužit jako jakási kompenzace části příjmu, kterého by v daném pracovněprávním vztahu, či jako osoba samostatně výdělečně činná, pojištěnec dosahoval, kdyby daná sociální situace nenastala. Z této premisy plyne vázanost peněžité pomoci v mateřství na konkrétní pracovněprávní vztah, ze kterého je placeno pojištění, v němž by za jiných okolností dosahoval pojištěnec příjmů.“*

[34] Ve věci stěžovatelky tedy nebylo namístě postupovat podle § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění, neboť toto ustanovení pamatuje na jiné případy. Jak Nejvyšší soud vyložil výše, k řešení stěžovatelčiny situace lze dospět pouhým výkladem a aplikací § 32 odst. 2 a 4 tohoto zákona.

III. B. Způsob započtení doby úspěšného studia na vysoké škole do účasti na pojištění ze dvou zaměstnání na částečný (poloviční) úvazek

[35] Podle § 14 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění „v případě souběhu pojištění se podmínky pro vznik nároku na dávku posuzují v každém pojištění samostatně.“

[36] Stěžovatelka podala celkem dvě žádosti o peněžitou pomoc v mateřství. První z nich se vázala k pojištění u zaměstnavatele z Uherského Brodu, kde její účast na pojištění trvala od 1. 9. 2017 do 18. 3. 2018, tedy 199 dnů. Jelikož stěžovatelka v období od 27. 8. 2015 do 14. 6. 2017 úspěšně studovala na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, byla jí doba studia na vysoké škole u této žádosti započtena. Správní orgány a krajský soud ovšem vycházely z nesprávného závěru, že dobu studia bylo možné započíst **pouze** u zaměstnavatele z Uherského Brodu, u něhož měla stěžovatelka nejvyšší denní vyměřovací základ.

[37] Podle Nejvyššího správního soudu však měla být doba úspěšně ukončeného studia na vysoké škole stěžovatelce započtena do doby účasti na pojištění i u druhé žádosti o peněžitou pomoc v mateřství, která se vázala k zaměstnání na částečný (poloviční) úvazek u zaměstnavatele ze Zlína, u něhož trvala doba účasti na pojištění stěžovatelky 230 dnů (od 1. 8. 2017 do 18. 3. 2018). Žalovaná nemožnost započíst dobu studia na vysoké škole do doby účasti na pojištění u zaměstnavatele ze Zlína odůvodnila § 32 odst. 5 větou třetí zákona o nemocenském pojištění, podle níž je možné dobu studia započíst pouze k jednomu zaměstnání, a to k tomu, kde pojištěnka dosahuje vyššího vyměřovacího základu. Jak plyne z výkladu v části III. A., žalovaná neměla na posuzovanou věc vůbec aplikovat § 32 odst. 5 zákona o nemocenském pojištění. Toto ustanovení dopadá pouze na situace, v nichž nelze stanovit dobu pojištění podle § 32 odst. 2 téhož zákona ani za pomoci § 32 odst. 4, tedy v případě stěžovatelky zápočtem doby úspěšně ukončeného studia do doby účasti na pojištění.

[38] Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Ads 65/2011 - 111, na který odkázal krajský soud, na stěžovatelčin případ nedopadá. Řeší sice aplikaci § 32 odst. 5 věty první zákona o nemocenském pojištění, nezabývá se však zápočtem doby studia do doby účasti na pojištění.

[39] Správní orgány tedy pochybily, pokud stěžovatelce ve smyslu § 32 odst. 4 zákona o nemocenském pojištění nezapočetly dobu úspěšného studia na vysoké škole i v řízení o žádosti o peněžitou pomoc v mateřství z pojištění u zaměstnavatele ze Zlína. Krajský soud neshledal toto vadné právní posouzení ze strany žalované, a proto je nezákonný i jeho rozsudek. Žalovaná tedy v dalším řízení opětovně posoudí nárok stěžovatelky na peněžitou pomoc v mateřství. Přitom vyjde z toho, že stěžovatelka splnila potřebnou dobu účasti na pojištění ve smyslu § 14 odst. 2 věty první a § 32 odst. 2 a 4 zákona o nemocenském pojištění v obou zaměstnáních, která vykonávala na poloviční úvazek.

IV. Závěr a náklady řízení

[40] Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost důvodnou. Vzhledem k tomu, že nezákonností bylo zatíženo již rozhodnutí žalované a tedy již v řízení před krajským soudem byly dány důvody pro jeho zrušení, zrušil v souladu s § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. spolu s rozsudkem krajského soudu i rozhodnutí žalované a věc jí vrátil k dalšímu řízení. V něm bude žalovaná vázána zde vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

[41] Podle § 110 odst. 3 věty druhé s. ř. s. rozhodne Nejvyšší správní soud v případě, že zruší podle § 110 odst. 2 písm. a) s. ř. s. rozhodnutí žalovaného, o nákladech řízení o kasační stížnosti i o nákladech řízení před krajským soudem. Žalovaná nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť ve věci neměla úspěch. Stěžovatelka měla ve věci úspěch, podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. jí tedy náleží právo na náhradu nákladů řízení.

[42] Náklady řízení o žalobě a o kasační stížnosti tvoří v tomto případě odměna a hotové výdaje zástupce stěžovatelky. Výše odměny advokáta za jeden úkon právní služby činí 1 000 Kč [§ 7 ve spojení s § 9 odst. 2 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif]. Soud proto stěžovatelce přiznal za řízení o žalobě a za řízení o kasační stížnosti částku 3 000 Kč za tři úkony právní služby spočívající v převzetí a přípravě zastoupení, sepisu správní žaloby, a sepisu kasační stížnosti [§ 11 odst. 1 písm. a), d) a k) advokátního tarifu]. Ke třem úkonům právní služby soud připočetl paušální náhradu hotových výdajů zástupce stěžovatelky ve výši 300 Kč za každý úkon, tj. částku 900 Kč (§ 13 odst. 4 advokátního tarifu). Advokát je plátcem DPH, náklady řízení tedy činí celkem 4 719 Kč.

[43] Stěžovatelce tedy náleží náhrada nákladů řízení za řízení o žalobě a o kasační stížnosti v celkové výši 4 719 Kč. Žalovaná je povinna uhradit tuto částku k rukám zástupce stěžovatelky ve lhůtě 30 dnů od právní moci rozsudku.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 10. června 2022

JUDr. Tomáš Langášek, LL.M
předseda senátu